

O CASĂ DE ORĂȘEAN ȘI DOCUMENTE MATERIALE DIN SEC. XIV—XV LA RÎMNICU VÎLCEA

de ELENA BUSUIOC

Cercetările arheologice privind istoria orașului Rîmnicu Vîlcea au fost inițiate—datorită semnalării unor fragmente ceramice datînd din sec. XIV—XV, în 1968, în „Parcul Central”—cu prilejul unei săpături, cu scop edilitar (fig. 1)¹. O secțiune de explorare a zonei sud-estice a parcului a interceptat un complex de chirpic, arsură și material arheologic databil în secolele menționate; el a fost cercetat în întregime în campania anului 1970 prin secțiunea A (lungă de 14 m și lată de 3 m) orientată nord-sud și prin două casete (1 și 2) trasate perpendicular pe latura sa estică.

În săpătură, complexul se prezenta sub forma unei gropi rectangulare cu dimensiunile de 6,50×5 m, reprezentînd o pivniță. Pe fundul acesteia, situat la adîncimea de 2,90 m față de solul actual, s-a aflat un strat compact de chirpic și de arsură provenind de la pereții pivniței și de la nivelul superior al construcției de paiantă, prăbușită în urma unui incendiu care a mistuit locuința; alte fragmente de lut ars proveneau de la o sobă de oale-cahle situată la parterul locuinței și de la care, poate, a și pornit incendiul². În cuprinsul acestui strat gros de 0,50—0,80 m s-au găsit numeroase vestigii arheologice. Deși în continuare umplutura pivniței conținea același gen de materiale arheologice, straturile următoare sînt sensibil diferite: astfel, din cauza amestecului cu pămînt, culoarea stratului imediat succesiv este mai întunecată—spre deosebire de stratul inferior de chirpic și arsură, la care ne-am referit și a cărui pigmentație este intens cărămizie—iar vestigiile arheologice din cuprinsul lui sînt mai puțin numeroase. Depunerea următoare din umplutura pivniței—ultima—se caracterizează printr-un pămînt amestecat, predominant de culoare castanie și prin apariția doar sporadică a fragmentelor de chirpic, cărbune și material arheologic.

Intervențiile moderne de deasupra umpluturii din pivniță sînt separate de aceasta printr-o lentilă de lut galben nisipos; aproximativ pe colțul sud-estic, umplutura pivniței a fost străpunsă de o groapă de var (fig. 2/I).

Așa cum se vede din profil, de la adîncimea de la care s-a delimitat, în jos, groapa pivniței a fost adîncită în bună parte în pietriș, astfel că pe laturile de nord, sud și est limitele ei coincid cu limitele gropii săpate în pietriș (fig. 2/I). Colțul sud-estic al pivniței nu a putut fi delimitat, fiind suprapus de un zid de dată mult mai tîrzie.

Tot la adîncimea la care s-a obținut conturul pivniței, s-a mai constatat că latura estică a acesteia era însoțită de o fișie de pămînt galben

¹ Parcul ocupă zona estică a Pieții Mircea cel Bătrîn situate în zona centrală a orașului.

² Aflate în complex închis, resturile sobei au păstrat principalele elemente ale structurii acesteia, fapt care a făcut posibil studiul de reconstituire pe cale grafică a tipului respectiv de sobă cu oale-cahle. Cf. Elena Busuioc și arh. Monica Mărgineanu-Cârstoiu, *Dacia*, N. S., 23, 1979, p. 275—289. Date sumare despre complexul-locuință din „Parc” au fost prezentate într-o comunicare cu același titlu înutată la Sesiunea jubiliară a DMI din ianuarie 1973, și în Buridava, 3, 1979, p. 24—25.

cu mult nisip și pietriș, pigmentat cu boabe de cărbuni; lățimea ei în zona mediană însuma cca 0,75 m. Din profilul sudic al casei 1, prin care s-a obținut secționarea pe direcția est-vest a depunerilor de pe latura estică a pivniței, s-a observat că fundația acesteia depășea fișia de pământ galben pigmentat cu cărbune. Rezultă că aceasta din urmă reprezintă resturile

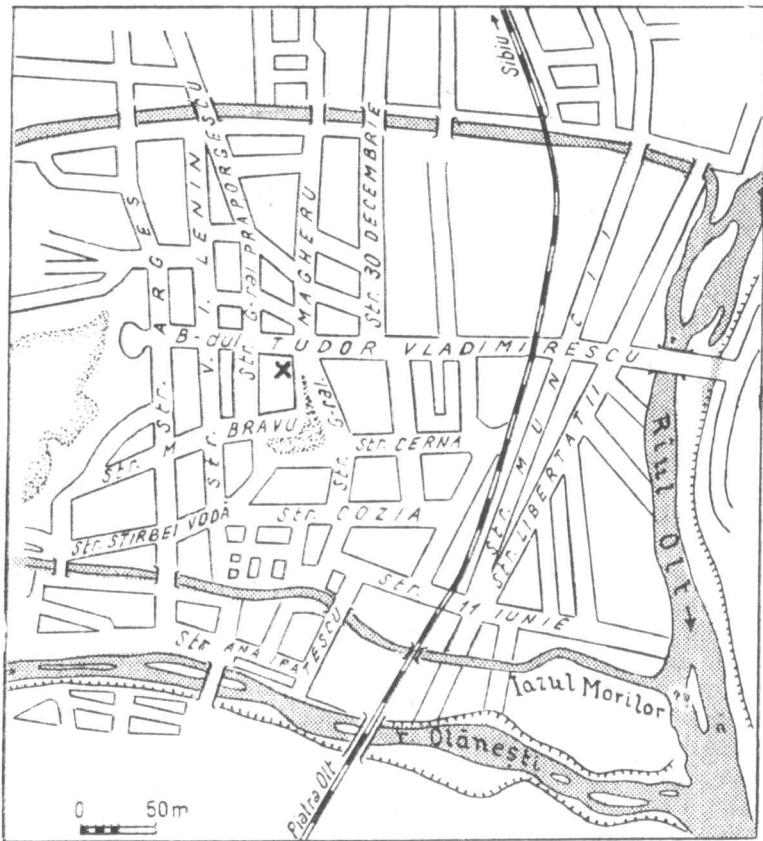

Fig. 1. Schița orașului Rimnicu Vilcea. X Piața „Mierea cel Bătrîn” cu „Parcul Central” (după Mihai Iancu, Dem. Popescu, *România, ghid atlas turistic*, București, 1971, pl. 20).

unui complex anterior (distrus în bună parte de constructorii pivniței) a cărui datare este asigurată de prezența în cuprinsul lui a unor fragmente de ceramică datind din prima jumătate a sec. XIV, precum și de un dinar de argint din vremea lui Carol Robert, emis în 1327 (fig. 11/2) ³.

Revenim în continuare cu câteva date și observații referitoare la tehnica de construcție a pivniței, care au putut fi înregistrate pe parcursul cercetării.

³ Determinarea monedei a fost făcută de Elena Isăscescu, de la cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R. S. România, căreia îi mulțumim pe această cale. Vezi de asemenea studiul aceleiași din BSNR, 68–69 (1973–1975), nr. 121–123, p. 128.

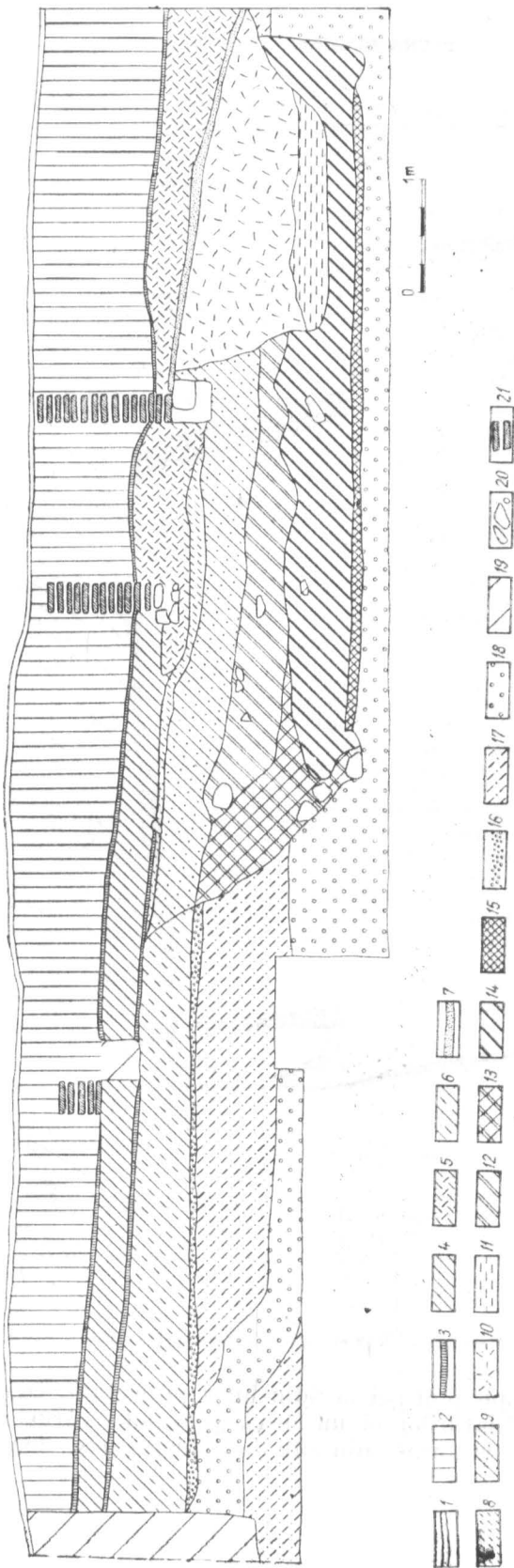

Fig. 2. Râmnicu Vilcea — „Parc”. Profilul estic al lui SA. 1 sol actual, 2 strat de depunere modernă, 3 dungă de mortar, 4 castaniu închis pigmentat cu boabe de mortar, 5 pietre mici și fragmente de cărămidă, 6 pământ amestecat galben și castaniu, cu pietre mărunte și bulgări de mortar, 7 castaniu-gălbui, fără materiale arheologice, 8 dungă de nisip, 9 lentilă de pământ galben, 10 castaniu pătat cu pete de culoare mai închisă, 11 groapă de var, 12 castaniu amestecat cu

fragmente de chirpic, cărbuțe, pietre, oase de animale, fragmente ceramice, 13 castaniu roșcat, pigmentat cu cărbuțe și chirpic, cu materiale arheologice, 14 strat de chirpic și arsură (cărămiziu intens) cu numeros material arheologic, 15 podeaua pivniței (pământ galben bătut intens cu maiul), 16 dungă de pietriș mărunț de riu și nisip, 17 galben nisipos, 18 prundiș, 19 groapă modernă, 20 pietre, 21 cărămizi.

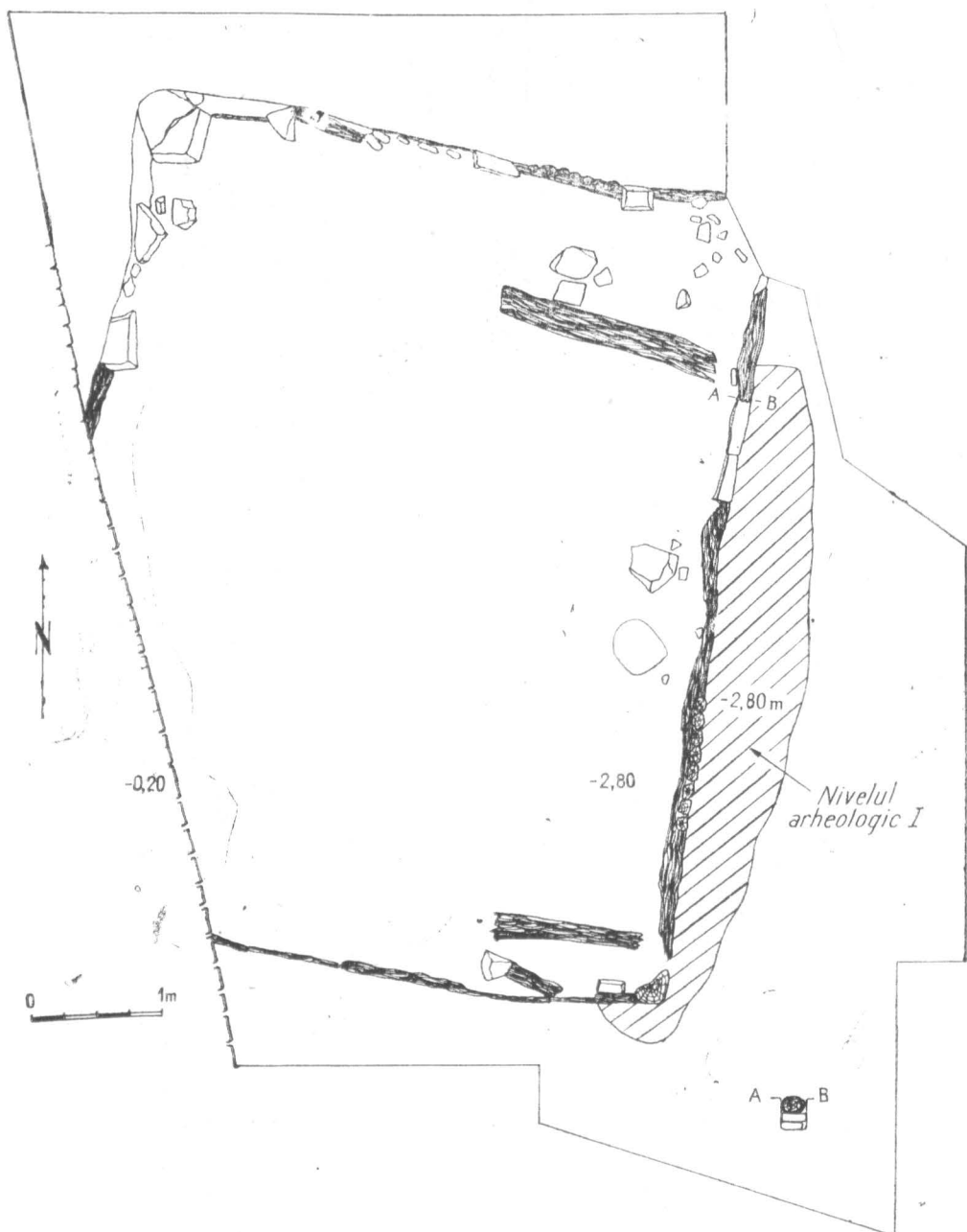

Fig. 2. II. Râmnicu Vilcea — „Parc”. Planul pivniței.

După săparea gropii pivniței la adâncimea proiectată, constructorii au mai săpat, în lungul laturilor ei un lăcaș, pe fundul căruia au așezat un pat de piatră de gresie format din cîte două pietre puse una deasupra

celelalte; procedeul era necesar din cauza instabilității pietrișului în care era adâncit fundul pivniței și avea scopul să asigure o cât mai bună rezistență întregului schelet lemnos al construcției. Peste patul de piatră de gresie, în lăcașul pomenit au fost așezate birne — tălpi de lemn de stejar late de cca. 0,30—0,40 m și groase de 0,20—0,25 m. Adăugăm că prin amenajarea podelei din pământ galben, așternut într-un strat gros de 0,15 m și bătut insistent cu maiul, s-a obținut o foarte bună fixare în sol a birnelor-tălpi⁴. Acestea din urmă s-au păstrat pe toate laturile degajate, sub formă de fragmente de lemn carbonizat, iar talpa de pe latura de est, de asemenea puternic arsă, s-a conservat aproape în întregime.

Pe două laturi (cea estică și nordică) s-a înregistrat clar prezența unor pari verticali așezați unul lângă altul și aproximativ rotunzi în secțiune (fig. 2/II); ei se vor fi sprijinit pe birna-talpă în lăcașuri, create anume, așa cum pare să indice aflarea lor *in situ*⁵.

Atenție specială au arătat constructorii față de pari de la colțuri, la a căror fixare și întărire au folosit o mare cantitate de piatră de gresie de mari dimensiuni, clădind-o la baza și în jurul lor; la degajare, pietrele s-au găsit grupate la colțurile dreptunghiului format de birnele tălpi, dar s-a păstrat numai restul carbonizat al stîlpului din colț sud-estic (fig. 2/II).

Referitor la tehnica de construcție folosită la locuința vilceană, mai putem adăuga câteva observații care pot fi corelate cu date înregistrate

⁴ Preocuparea pentru amenajarea podelei constituie un indiciu clar că pivnița era folosită constant și foarte probabil servea ca depozit de mărfuri, dacă avem în vedere varietatea și natura materialelor arheologice recoltate cu prilejul degajării umpluturii ei. Datele arheologice arată freevent grija pentru amenajarea specială a podelei pivnițelor locuințelor de pământ din mediul urban, constatându-se totodată o diversă practică a realizării acestora. De obicei se întilnește podeaua din lut așternut în strat gros de 15—20 cm bine bătut cu maiul. Cf. Lia Bătrina și A. Bătrina, SCIVA, 31, 1980, 4, p. 603 (în continuare: Bătrina, SCIVA, 31, 1980, 4); N. Pușcaș, Voica-Maria Pușcaș, MIA, 1983, 2, p. 34 (în continuare: Pușcaș, *op. cit.*). Mai rar se întilnește pivnițe avînd podeaua din scinduri; exemple de acest gen, datînd din sec. XIV, se documentează în mediul urban la Tirgoviște și la Curtea de Argeș. Vezi N. Constantinescu și arh. C. Ionescu, SCIVA, 31, 1980, 1, p. 60 și fig. 4 (în continuare, N. Constantinescu, C. Ionescu, *op. cit.*) Lia Bătrina și A. Bătrina, CercetArh, 1981, 4, p. 153, fig. (în continuare Bătrina, CercetArh, 4, 1981).

⁵ Procedeul îngropării birnelor-tălpi în șanțuri anume săpate la construcțiile medievale de lemn și pământ din țările române este clar documentat arheologic: amintim, astfel prezența șanțurilor în care au fost îngropate birnele-tălpi la o întăritură de la Voievozi datînd de la sfîrșitul sec. XII și la o construcție cu schelet de lemn ce susținea un nivel superior, databilă la sfîrșitul sec. XIII (R. Popa, Monica Mărgineanu-Cârstoiu, *Mărturie de civilizație medievală românească*, București, 1979, p. 37 (în continuare se va cita: *Mărturie*). Același procedeu se întilnește la casa domniei de pe platou cetății de scaun de la Suceava, datînd din a doua jumătate a sec. XV (cf. *ibidem*, p. 15), la locuințe de tirgoveți datînd din a doua jumătate a sec. XIV de la Tirgoviște (N. Constantinescu, C. Ionescu, *op. cit.*, p. 59) de la Curtea de Argeș (Bătrina, Cercet Arh, 1981, 4, p. 153) și de la Baia, datînd din prima jumătate a aceluiași secol (Bătrina, SCIVA, 31, 1980, 4, p. 602), precum și la cele din mediul urban sucevean, în sec. XV (vezi M. D. Matei și Em. Emândi (SCIVA, 28, 1977, 4, p. 554). Birna-talpă nu putea fi așezată pe un „prag” față de nivelul podelei (cf. *ibidem*, p. 554, 556 și fig. 1/3) fiindcă ar fi fost împinsă către interiorul pivniței de pari verticali și de loabele orizontale, eliminată deci ca element de rezistență a osaturii lemnoase a acesteia; ea pare că se sprijină pe un „prag” atunci cînd săpătura depășește nivelul podelei. Parii ce căpătuseau cele două maluri ale șanțului de apărare al orașului Suceava din sec. XV erau și ei fixați în lăcașuri săpate de constructorii de-a lungul ambelor taluzuri, late de 0,35—0,49 m și adînci cu 0,65 m față de baza propriu-zisă a șanțului (Elena Busuioc, Materiale, 9, 1970, p. 402 și fig. 1 și 2). Și tot astfel, birnele-tălpi ale locuințelor de suprafață de la Piuța Pietrii datînd din sec. XV—XVI erau fixate în șanțuri de fundație adînci de 0,10 m (față de nivelul podelei de lut bătut) și late de 0,30—0,40 m. Cf. L. Chițescu, CercetArh, 4, 1981, p. 129 și *ibidem*, 5, 1982, p. 134.

în cadrul altor complexe similare cercetate arheologic. Astfel, judecând în funcție de puținele detalii care au putut fi stabilite cu prilejul degajării complexului și pe care le-am prezentat în rindurile de mai sus, căptușeala lemnoasă a pivniței era constituită din succesiunea acelor pari verticali, rotunzi în secțiune, adosați pereților acesteia, pe ale căror capete superioare se vor fi sprijinit grinzile și scindurile orizontale ce alcătuiau planșeul parterului. Resturile unor astfel de scinduri, puternic carbonizate, au fost găsite zăcând pe podeaua de lut a pivniței.

Împreună cu birnele tălpi, întreg acest schelet lemnos al pivniței devenit rigid, prin modul în care era încheiat, dobîndea totodată rezistența necesară pentru a susține restul construcției de deasupra ea și amenajările interioare ale acesteia, cum ar fi, de exemplu, o sobă din lut și oale-cahle ce a beneficiat deja de un studiu special ⁶.

Accesul în pivniță se va fi făcut desigur printr-un girliciu situat, foarte probabil, pe colțul sud-vestic, în zona pe care, așa cum am arătat mai sus, nu am avut posibilitatea să o degajăm.

Mai putem adăuga observația că acoperișul locuinței va fi fost de șindrilă, dat fiind că din umplutura pivniței s-au recoltat numeroase cuie subțiri (îndoite și fragmentate, scinn că fuseseră folosite) ⁷.

Avînd în vedere cantitatea mare de lipitură de lut incendiată din umplutura pivniței, construcția de deasupra acesteia trebuie să fi avut pereții din lemn acoperiți atît la interior cît și la exterior cu lipitură groasă de lut preparat cu tocătură de păioase și foarte probabil erau văruiți, dacă ținem seama de bicromia (alb-gălbui și roșu cărămiziu) sobei ce dădea măsura confortului cu care era obișnuită o anumită pătură, înstărită, destul de numeroasă de altfel, a populației din orașele țărilor române în sec. XIV și XV ⁸.

Literatura de specialitate, îmbogățită substanțial în ultimii 10–15 ani, oferă un registru semnificativ de date și observații privind, în special, tehnica de construcție a structurilor lemnoase a pivnițelor de case medievale, dar continuă să rămînă deficitară referitor la modalitatea constructivă a nivelului superior al acestora (cauzele fiind în principal obiective). Aceeași literatură relevă tot mai convingător faptul că tipul de locuință cu pivniță și parter a fost frecvent în peisajul citadin al țărilor române extracarpătice încă din sec. XIV. Informația arheologică privind capitolul activității constructive începe să contureze existența unor variate tipuri de clădiri în lemn sau de zid (piatră sau cărămidă) dezvăluind concomitent o graduală evoluție a acestora în țările române pe parcursul evului mediu.

⁶ Vezi Dacia, N. S., 23, 1979, p. 275–280, fig. 1–11.

⁷ Acoperișul de șindrilă a fost adesea identificat la acest tip de locuință prin cercetări arheologice, Cf. *Mărlurii*, p. 25–26; Pușcașu, *op. cit.*, p. 34; V. Neamțu, Eugenia Neamțu, Stela Cheptea, *Orașul medieval Baia în secolele XIV–XVIII*, II, Iași, 1984, p. 21 (Se va cita în continuare: *Baia*, I, 1980; *Baia*, II, 1984). Acoperișul de șindrilă este atestat pe cahle data-bile în primele decenii ale sec. XV, Pușcașu, *op. cit.*, fig. 13. Casele orașenilor din Suceava erau acoperite cu șindrilă, notează Donado d'Alezze, *Historia turcheasca* (ed. I. Ursu), București, 1909, p. 91.

⁸ Referindu-se la descoperirile arheologice din teritoriul medieval al Tîrgoviștei, C. Ionescu afirmă că „toate locuințele ante 1391, cunoscute pînă acum, se încălzeau cu sobe din lut și cahle...” MIA, 1983, 2, p. 68. Vezi și N. Constantinescu și C. Ionescu, *op. cit.*, p. 57–74). La Baia, din 11 ocuințe cercetate, 8 au avut sobe de cahle (*Baia*, II, 1984, p. 38).

Astfel, cele mai apropiate analogii ale modului de construcție a scheletului lemnos al pivniței vilcene — cu tălpile îngropate în șanțuri special săpate și cu pereții căptușiți cu pari fixați în poziție verticală unul lângă altul — se întâlnesc în zona imediat învecinată, și tot în mediul citadin, la Curtea de Argeș, fiind vorba de o locuință datînd din ultimele decenii ale sec. XIV și la începutul secolului următor, contemporană așadar, cu locuința de care ne ocupăm⁹. Același procedeu se întâlnește și în Moldova, la Baia, la o locuință cu pivniță datînd din prima jumătate a sec. XIV, iar în Transilvania, la o pivniță cercetată la Sighișoara și databilă la finele sec. XIII¹⁰.

Așa cum sugerează marea majoritate a descoperirilor arheologice, mai bine cunoscute (și se pare că și mai răspîndite) erau în orașele din țările române în sec. XIV și XV locuințele avînd scheletul lemnos al pivniței din pari verticali așezați la o anumite distanță unul de altul (pe birnetălpi îngropate în șanțuri) și din loasbe dispuse orizontal în spațiile lăsate libere între aceștia.

Aceeași documentație contribuie la aprofundarea cunoașterii arhitecturii civile durate din lemn și lut din orașele țărilor române reprezentate, în sec. XIV—XVI, de case cu pivniță-depozit, locuințe ușor adîncite în pămînt sau de locuințe de suprafață (uneori cu temelie de piatră), ale căror vestigii au fost cercetate la Baia, Suceava, Iași, Curtea de Argeș, Păcuiul lui Soare, Tîrgoviște, Rîmnicu-Vilcea, Tîrgșor, Piuă-Pietrii etc.¹¹.

O altă trăsătură relevată de descoperirile la care ne-am referit rezidă în faptul că locuințele din mediul urban erau frecvent dotate în sec. XIV—XVI cu sobe de cahle. Și tot pe temeiul descoperirilor arheologice s-a acumulat deja o serie de cunoștințe referitoare la elemente ale urbanismului și ale arhitecturii orașelor medievale din țările române în decursul aceluiași secole¹².

Observăm, în încheiere, că în afară de elementele tehnicii de construcție de veche tradiție populară, locuințele din orașele medievale românești comportă anumite detalii constructive (ca șanțul pentru montarea bazei scheletului de lemn, amenajarea podelei, o mai diversă tehnică de construire a structurii lemnoase a pivnițelor în scopul unei mai sporite solidități) care au fost preluate în mod cert din experiența marilor construcții de lemn și pămînt din mediul cetăților ca și din cel al construcțiilor

⁹ Bătrîna, CercetArh, București, 4, 1981, p. 153.

¹⁰ Bătrîna, SCIVA, 31, 1980, 4, p. 603—604; Radu Popa și Gh. Baltag, SCIVA, 31, 1980, 1, p. 39.

¹¹ Cf. Corina Nicolescu, *Case, conace, palate vechi românești*, București, 1979, p. 18—32.

¹² Cf. studiul asupra arhitecturii și urbanismului orașului Tîrgoviște în a doua jumătate a sec. XIV de arh. C. Ionescu, *op. cit.*, p. 65—70; studiile elaborate pe baza unei vaste și complexe documentații de Eugenia Greceanu: BRH, 18, 1979, 1, p. 133—153; *Idem, Ansamblul urban medieval Botoșani*, București, 1981, 170 p.; *Idem, Ansamblul urban medieval Pitești*, București, 1982, 162 p.; vezi de asemenea, Pușcașu, *op. cit.*, p. 49—53 și notele 56 și 57 de la p. 61—62.

de caracter colectiv (întărituri) ori al caselor reprezentative inițiate și dirijate de către domnie sau de marii feudali¹³.

Astfel de aspecte din zona vieții urbane medievale sud și est carpatice, prea puțin relevate în izvoarele scrise, sînt tot mai ades deslușite pe măsură ce se aprofundează cercetarea arheologică a orașelor medievale din țările române¹⁴.

★

Materialul arheologic recoltat din umplutura pivniței este reprezentat de ceramică în principal, dar și de alte materiale.

Ceramica descoperită cu prilejul cercetării locuinței de care ne ocupăm se încadrează în două etape cronologice distincte: I ceramica provenind din nivelul de locuire datat, stratigrafic și cu dinar de argint de la Carol Robert emis în 1327, în prima jumătate a sec. XIV (pe care o vom mai numi și ceramica din nivelul I de la Rîmniceu Vilcea) și II, ceramica

¹³ Radu Popa formulează limpede ipoteza conform căreia tehnica de construcție din mediul orașenesc medieval moldovenesc „derivează din arhitectura de caracter feudal și ea nu provine în mod nemijlocit din arhitectura populară” (*Mărturie*, p. 34). Această precizare nu exclude, însă, rolul exercitat de arhitectura de tradiție străveche autohtonă în evoluția construcțiilor orașenești medievale din țările române, așa după cum o dovedesc, de exemplu anumite trăsături ale unora dintre locuințele orașenilor din sec. XIV—XV de la Baia (cf. *Baia*, I, 1981, p. 18—30, *Baia*, II, 1984, p. 14—42) și nici nu contestă faptul că însăși arhitectura de lemn și pămînt de caracter feudal exprimă, și nu numai sub raportul tehnicii constructive, incidența sa cu arhitectura populară.

¹⁴ Rezultatele cercetărilor arheologice întreprinse pînă în momentul de față pe teritoriul țării noastre în situri medievale oferă posibilitatea încercării unei sumare clasificări a construcțiilor de lemn din sec. XIV—XV în funcție de destinație, de dimensiuni și de anumite caracteristici constructive după cum urmează. 1. Locuința de paiață prevăzută cu pivniță-depozit avînd pereții căptușiți cu lemn și lipitură de lut, de formă patrulateră, cu dimensiunile de: cca 5×6 m (Rîmniceu Vilcea), 5×3 m (Tirgoviște), 5,10×5,10 m (Curtea de Argeș), 6,50×4,7 m (Baia) și cu un nivel construit deasupra solului corespunzător dimensiunilor pivniței, dotat cu sobă de oale-cahle. Se documentează în orașele Țării Românești și Moldovei în sec. XIV—XVI și în Transilvania, la începutul sec. XIV. 2. Locuința de paiață prevăzută cu pivniță-depozit, căptușită cu lemn, de formă dreptunghiulară (15×6 m) și cu nivelul de deasupra solului (respectînd planimetria pivniței) construit după sistemul cununilor pe o soclu de piatră. Atît pivnița cît și parterul erau divizate în două încăperi, acestea din urmă fiind înzestrate cu sobe de cahle. Se documentează în sec. XV la Suceava în mediul cetății de scaun. 3. Construcția de paiață prevăzută cu pivniță căptușită cu lemn, de formă dreptunghiulară, de dimensiuni mari: 26×10 m („casa domniei” de pe platoul cetății de scaun a Sucevei) și cu un nivel înălțat de la sol, corespunzător dimensiunilor pivniței. Se documentează în Moldova în mediul reședințelor domnești și al cetăților în ultimul sfert al sec. XIV și în sec. XV iar în Transilvania, în sec. XIII—XIV. 4. Locuința de paiață construită la suprafața solului pe temelie ușoară de piatră, prevăzută cu pivniță, nivelul parterului (depășînd dimensiunile pivniței) fiind înzestrat cu sobe de cahle. Se documentează arheologic în mediul urban al Sucevei în sec. XV și în cel monahal, la Humorul vechi, tot în același secol. Locuințele de paiață al căror nivel superior depășea perimetrul pivniței erau, se pare, răspîndite larg începînd cu mijlocul sec. XV în orașele din mai toate zonele țării. 5. Locuințele de paiață ușor adîncite în pămînt, de dimensiuni ce vădesc un grad însemnat de confort și dotate cu sobe cu cahle; se documentează în special în nordul Moldovei (la Baia). 6. Locuința-turn de paiață de plan dreptunghiular (12×9 m) construită la suprafața solului pe temelie de piatră adîncită superficial în pămînt, al cărui parter avea funcția de depozit, suprapus la rîndu-i de unul sau de două nivele (primul găzduind o sobă cu oale-cahle). Se documentează la sfîrșitul sec. XIII în mediul reședinței voievodale de la Cuhea (în Maramureș). 7. Casa construită la suprafața solului pe o fundație de piatră ușor adîncită și avînd, probabil, în continuare o structură de lemn sau de paiață. Se documentează în mediul curților boierești, la Suslănești (Argeș) unde funcționează în sec. XIV și pînă în sec. XVI; în Moldova s-a cercetat o locuință asemănătoare la Netezi-Grumăzești în județul Neamț. La Păcuilui Soare, locuința cu temelie de piatră și suprastructură de lemn ori de paiață este bine documentată în sec. XIII—XV.

recoltată din cuprinsul umpluturii propriu-zise a pivniței, databilă la sfîrșitul sec. XIV și în primele patru decenii ale sec. XV.

I. Ceramica din prima jumătate a sec. XIV de la Rîmnicu Vilcea s-a găsit în cantitate mică și sub formă de fragmente prea puțin întregibile : ea aparține categoriei de uz comun nesmălțuite.

În procent de 90%, această ceramică este modelată la roata cu învîrtire înceată, din pastă aspră, preparată cu adaos de nisip cu bobul mare și cu un mic procent de pietricele, suficient de omogenă și compactă, precum și din pastă de aspect lutos, slab-degresată, avînd în componență aceiași degresanți (ca și în cazul primei paste) dar în procente sensibil mai scăzute, destul de consistentă. Vasele confecționate din această ultimă calitate de pastă au fost netezite, prin ștergeri succesive, cu o soluție coloidală de lut, operație de pe urma căreia suprafața lor exterioară a căpătat o pojghiță superficială uniformă care a aderat profund în pastă.

Vasele modelate din ambele calități de pastă, la care ne-am referit, au pereții groși de cinci pînă la opt milimetri. Arderea lor este incompletă și neuniformă, în spărtură pasta avînd o culoare cenușie-neagră, în vreme ce suprafața vaselor are culoarea roșcată întunecată cu pete de maron și cenușiu.

Restul de ceramică din primul nivel de la Rîmnicu-Vilcea — „Parc”, este modelată la roata rapidă din pastă de bună calitate, omogenă și compactă, cu adaos de nisip fin și bogat conținut de mica; pereții vaselor sînt de aceea subțiri, măsurînd constant 0,3—0,4 cm.

Prezența fulgilor de mica se constată de asemenea la ambele calități de pastă descrise mai sus, proveniența lor putînd fi legată în primul rînd de adaosul de nisip dar, probabil, și de compoziția argilei folosite.

Arderea oxidantă este de bună calitate, vasele au culoare roșiatică, pe alocuri cu pete înnegrite de la o ardere secundară.

Repertoriul ceramicii de care ne ocupăm aici este reprezentat în special de *oala-borcan*; altă formă, întîlnită într-un singur exemplar, este *opaițul*.

Borcanele din primul nivel de la Rîmnicu Vilcea — „Parc”, modelate la roata înceată, se caracterizează tipologic prin exemplare de capacitate mijlocie, cu diametrul maxim invariabil în zona umărului și care pare să fi fost ceva mai mare decît înălțimea, raport ce le conferă aspectul unor vase mai degrabă scunde și largi.

Primul tip de borcan are buza scundă răsfrîntă în afară, ușor îngroșată, ca o bandă, limita ei inferioară fiind marcată printr-un parg față de gîtul înalt și profilat. Un registru îngust de incizii orizontale, destul de ordonate, marchează limita dintre gît și umărul larg dezvoltat. În timpul arderii în cuptor, partea superioară a vasului a fost deformată și de aceea diametrul gurii măsoară 14,5 și 15 cm, iar lărgimea umărului 19 cm (fig. 6/7; 3/1).

Al doilea tip de borcan are buza relativ înaltă, terminată cu marginea ușor subțiată, limita ei inferioară fiind marcată la exterior printr-o nervură. Gîtul este marcat printr-un ușor prag — ca o canelură abia vizibilă — față de umăr. Se pare că nu a avut decor (fig. 6/9; 3/4).

O variantă a acestui tip de borcan are o incizie orizontală, adîncă, trasă la limita dintre gît și umăr, secundată de un scurt registru de alte

trei-patru incizii orizontale, superficiale (fig. 6/8); altelei grupul de astfel de incizii este tras energic (fig. 6/1).

A doua variantă a aceluiași tip de borcan are nervura exterioară puternic îngroșată; gîtul este scurt, marcat față de umărul larg printr-un ușor prag. Nu păstrează decor (fig. 6/5). Ultimul tip de borcan are buza răsfrîntă în continuarea gîtului, cu marginea triunghiulară în secțiune (fig. 6/6).

Borcanele lucrate la roata rapidă au corpul globular, umărul frumos arcuit, gîtul înalt profilat și buza marcată la exterior printr-o nervură subțire.

Diametrul gurii 12 cm, diametrul maxim 13 cm, iar înălțimea păstrată 11 cm; astfel de exemplare au silueta sveltă, înălțimea lor depășind ușor diametrul maximei dezvoltări a corpului (fig. 6/3—4, 10; 3/2—3).

Unele borcane sînt lipsite de decor (așa cum se observă și la cele lucrate la roata încetă), altele au una sau două incizii orizontale trase superficial și discontinuu pe umărul vasului, spre gît.

Opaițul este prezent printr-un exemplar modelat cu stingăcie din pasta aspră; el aparține tipului tronconic cu peretele scund (2,7 cm înălțime) și oblic, datorită diferenței dintre diametrul bazei (7 cm) și cel al deschiderii (9,7 cm). Într-un punct de pe marginea tăiată drept are un cioc de scurgere.

Perpetuind cea mai simplă formă din repertoriul bogat în care se înfățișează în ceramica feudală timpurie, opaițul de acest tip se întilnește adesea în ceramica medievală de pe întreg teritoriul țării noastre pînă la finele sec. XIV cînd o mai largă răspîndire capătă sfeșnicul (cunoscut atît prin exemplare din ceramică cit și din metal).

O ceramică asemănătoare celei din primul nivel de la Rîmniceu Vîlcea — „Parc” se întilnește în așezări din jurul Bucureștiului, la Tînganu¹⁵ și la Străulești-Măicănești datînd din sec. XIV¹⁶. Analiza comparativă a ceramicii de față (asupra căreia grevează o posibilă imagine incompletă a ei datorată puținătății fragmentelor găsite) comportă foarte bune analogii, atît sub raport tehnic, tipologic, cit și în ceea ce privește decorul, cu oalele-borcan din repertoriul mai bogat, însă, al ceramicii datînd de asemenea din prima jumătate a sec. XIV din așezarea de la Curtea de Argeș¹⁷ ca și cu unele exemplare aflate în nivelul I, datînd de la începutul aceluiași secol de la Cetățeni-Cetățuie¹⁸.

Alte asemănări ale ceramicii din prima jumătate a sec. XIV de la Rîmniceu Vîlcea se găsesse în ceramica datînd din aceeași vreme sau de la finele sec. XIII și începutul sec. XIV dintr-o serie de situri medievale din Transilvania. Astfel, borcane avînd trăsături tehnice și profile similare se întilnesc în ceramica recoltată din primul nivel de construcție al cetățuiei de pe dealul Sprengghi-Brașov¹⁹, ca și în cuprinsul aceleia provenind

¹⁵ P. I. Panait, *CercetArh*, București, 2, 1965, p. 214—216, fig. 114/1—4, 6;

¹⁶ I. Cristache Panait, *loc. cit.*, p. 244, fig. 4/1—2.

¹⁷ De unde avem în vedere borcanele cu pereți groși (0,5—0,7 cm) modelate la roata încetă și pe cele cu pereți subțiri lucrate la roata rapidă. Bătrina, *CercetArh*, București, IV, 1981, p. 150—151, fig. 3/6—7; 4/4—7.

¹⁸ D. V. Rosetti, *Materiale*, 8, 1962, p. 74—75, fig. 3/4, 12, 19, 24—26. L. Chițescu, *Cercet Arh*, București, 2, 1976.

¹⁹ A. D. Alexandrescu, N. Constantinescu, *Materiale*, 6, 1959, p. 676, fig. 8/1—6.

din așezările de la Dumbăvița-Birsei (jud. Brașov) ²⁰ și de la Sf. Gheorghe-Bedehaza ²¹; analogii oferă de asemenea unele materiale ceramice de la Dăbica-Cluj ²² și de la Sighișoara ²³, precum și de la Cuhea ²⁴.

Ceramica din primul nivel de la Rîmnicu Vilcea — „Pare”, datată stratigrafic și pe criteriu numismatic, își găsește bune analogii și în ceramica din Moldova datînd din prima jumătate a sec. XIV, împrejurare ce dezvăluie astfel un important aspect al unității civilizației medievale românești, mai puțin cunoscut în trecut ²⁵.

II. *Ceramica din umplutura pivniței* se datează, după caracteristicile proprii și ale materialului arheologic ambiant ea și în funcție de datele numismatice, la sfîrșitul sec. XIV și pînă în deceniul al patrulea al secolului următor, cînd construcția a încetat să mai funcționeze în urma unui incendiu puternic.

Lucrată fără excepție la roata rapidă, din pastă de bună calitate (degresată cu adaos de nisip fin dar și cu granule mai mari, omogenă și compactă) și arsă numai oxidant (întotdeauna arderea fiind completă și unitară) ea cuprinde trei grupe distincte: *ceramica nesmălțuită*, *ceramica smălțuită* și *ceramica de sobă* ²⁶.

Ceramica nesmălțuită de uz curent predomină cantitativ, iar repertoriul ei, mai bogat decît cel al categoriei smălțuite, este alcătuit din: borcane, oale cu toartă, urcioare, căni și cănițe, capace și opațe.

Oala-borcane și oala cu toartă se înfățișează prin exemplare bine proporționate avînd corpul ovoidal, diametrul deschiderii (de aprox. 19—20 cm) întotdeauna mai mare decît cel al fundului și înălțimea depășind învariabil diametrul gurii. Caracteristică pentru ambele forme de vas este buza înaltă, ușor sau mai pronunțat evazată; la oalele cu toartă suprafața exterioră a buzei este decorată cu incizii paralele și orizontale, un registru de două-trei astfel de incizii repetîndu-se pe umărul vaselor. Între cele două forme de vas, ponderea absolută o dețin oalele cu toartă.

Urciorul se documentează numai sub formă de fragmente de git înalt și îngust cu deschiderea circulară provenind de la exemplare de capacitate mare.

Cănilile aparțin unor exemplare de dimensiuni mari, cu înălțimea variînd între 25 și 31 cm; au gura trilobată, cu cioc tras în partea opusă torții; gitul înalt și evazat este marcat printr-o nervură de corpul sferic, alungit spre fundul puternic profilat. Sînt decorate cu dungi lustruite verticale, trase în lungul corpului pe întreaga suprafață și pe toartă după ce în prealabil fuseseră badijonate cu „vopsea roșie” (fig. 10/15) ²⁷.

²⁰ Mariana Marcu, Dacia, N.S., 27, 1983, p. 131, fig. 3/14—19; fig. 7/1—10.

²¹ K. Horedt, Materiale, 2, 1956, p. 29, fig. 15/10—11, 15; 16/2—4, 7.

²² Șt. Pascu, M. Rusu și colab., ActaMN, 5, 1968, fig. 7/1.

²³ R. Popa și Gh. Baltag, op. cit., p. 44—45, fig. 6/c; 7/d.

²⁴ R. Popa — M. Zdroba, Șantierul arheologic Cuhea, Baia Mare, 1936, fig. 21/1—13, 15; 33, d.

²⁵ Elena Busuioc, *Ceramica de uz comun nesmălțuită din Moldova (sec. XIV—XVI)*, București, 1975, p. 19—21; fig. 3/9, 11; 6/9, 13; 8/1; 12/1; 13/9; 14/1—3; 16/4—5.

²⁶ Întrucît ceramica de sobă a făcut deja obiectul unui studiu, prezentarea ei în cadrul lucrării de față nu mai este oportună. Vezi mai sus nota 2.

²⁷ Cu privire la procedeele decorului colorat sau cu vopsea din ceramica medievală românească vezi Elena Busuioc și D. Vilceanu, SCIVA, 27, 1976, 4, 504—509.

Cănițele au fost găsite în umplutura pivniței numai sub formă de fragmente din jumătatea lor inferioară, cele mai multe dintre ele păstrînd urma torții îndepărtate intenționat; ele erau umplute cu același lut folosit

Fig. 3. Rîmnicu Vilcea — „Pare”. Ceramică din prima jumătate a sec. XIV.

la construcția sobei, iar la exterior păstrau, ca și oalele-cahle, lipitură de lut. Toate aceste observații probează că respectivele fragmente de cănițe au servit drept crampoane pentru buna consolidare în interiorul pereților sobei.

Fragmentele de cănițe descoperite în condițiile mai sus arătate aparțin unor exemplare modelate cu deosebită dexteritate din aceeași pastă din care erau confecționate și celelalte forme de vase. Reține atenția faptul

că cele mai multe au pereții groși (0,5—0,8 cm) și doar două au pereții subțiri (0,3—0,4 cm).

Unele fragmente provin de la cănițe avînd fundul puternic profilat (cu diam de 4,3—6,5 cm) de la care se înalță corpul armonios dezvoltat (fig. 7/6—8); la alte exemplare pereții pornesc vertical de la profilatura

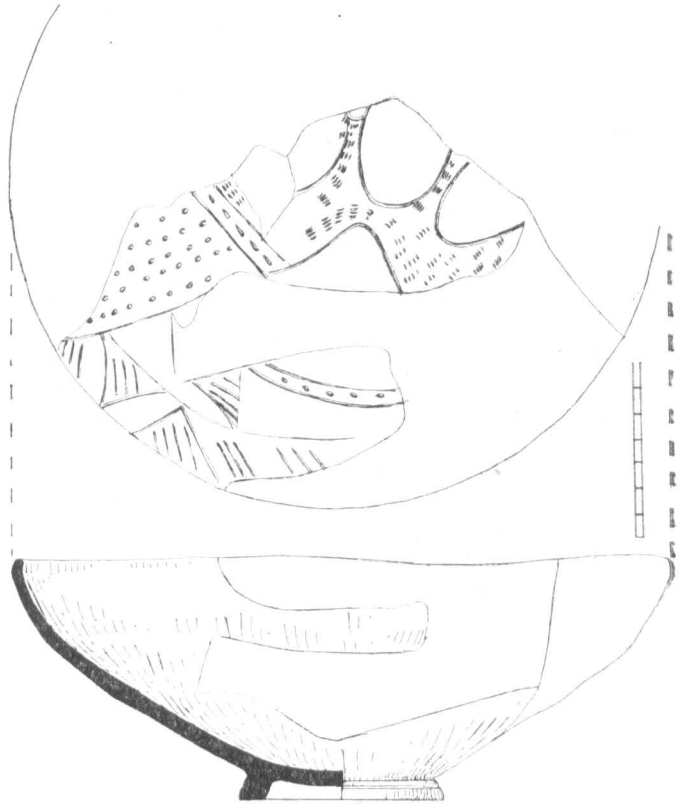

Fig. 4. Rimnicu Vilcea — „Parc”. Bol cu decor zoomorf smăltuit (din umplutura pivniței)

groasă a postamentului, formînd un picior cilindric, înalt de aproximativ 2 cm, distinct de corpul evazat al vâscoiului (fig. 7/7).

Restul fragmentelor provin de la cănițe cu corpul pornind treptat evazat de la fundul circular neprofilat (cu diam de 4,5—5 cm) (fig. 7/9—14).

Fără excepție, cănițele la care ne referim au avut suprafața exterioară decorată în întregime cu dungi lustruite verticale; cele mai multe au avut torți rotunde în secțiune, prinse foarte aproape de fundul vasului, dar care, așa cum am spus, au fost rupte din vechime.

Capacele se documentează de asemenea sub formă de fragmente care păstrează însă indiciile apartenenței lor la cîteva variante ale tipului cu corp tronconic și toartă; astfel, o primă variantă are o terminație scundă, conică prevăzută cu un mic orificiu circular, imediat sub care este prinsă toarta ovală în secțiune; la altele terminația conică a capacului este închisă printr-un buton inelar de la baza căruia pornește toarta (fig. 7/1, 4—5);

al treilea exemplar are terminația evadrilobată și este prevăzut cu o nervură puternic profilată de care este prinsă toarta (fig. 7/3).

Opaițele au forma tronconică cu pereții curbați către interior și cu un cioc de scurgere tras într-un punct de pe margine (diam. deschiderii 9,4 cm; diam. fundului 6,4 cm. I. 3,1 cm).

Decorul ceramicii descrise mai sus respectă, în general, anume canoane atite cu privire la distribuirea lui pe vase cit și în privința asocierii diverselor elemente decorative. Observăm astfel că banda îngustă de câteva incizii paralele și orizontale este distribuită de obicei pe umărul oalelor cu toartă și al urcioarelor; adeseori inciziile paralele îmbracă cu registre largi în întregime corpul tronconic al capacelor și suprafața exterioră a buzei oalelor cu toartă. Dungile verticale lustruite, realizate după aplicarea unui strat subțire de vopsea roșie, îmbracă în întregime corpul cănilor cu gura trilobată și al cănițelor.

Componentă principală a ceramicii medievale muntene, ceramica cu decor colorat se datează începînd cu sec. XIII și cunoaște o largă răspîndire în sec. XIV—XV în numeroase așezări din Țara Românească și din Dobrogea, fiind semnalată, de curînd și în Banat, la Berzeasca (prin descoperiri datînd din sec. XIII) și cunoscută, prin descoperiri mai vechi în Transilvania (la Breaza, Dumbrăvița Birsei, Sighișoara) ²⁶.

Semnele incizate în pasta crudă a vaselor, frecvent întîlnite în ceramica nesmălțuită din Țara Românească datînd din aceeași vreme, se consemnează de asemena în ceramica de la Rînnicu Vilcea printr-un semn cruciform incizat pe toarta unei oale cu toartă sau a unei căni cu gura evadrilobată (fig. 7/2).

Ceramica smălțuită s-a găsit în cantitate mică. Este modelată din pasta preparată cu adaos de nisip fin avînd în componență numeroși fulgi de mica, omogenă și compactă; din ea s-au confecționat boluri și farfurii cu pereții relativ groși. Ambele forme de vase au decorul sgrafitat și sînt smălțuite numai pe suprafața interioară.

Bolurile se documentează prin fragmente ce provin de la exemplare avînd corpul tronconic cu pereții încurbați terminat cu o foarte scundă margine ușor înclinată către interioară și susținut pe un picior inelar. Singurul bol întregit parțial are diam. deschiderii de 24 cm, I. 9,5 cm, iar diam. piciorului inelar de susținere 7,1 cm.

Decorul sgrafitat dezvoltă pe întreg corpul vasului un motiv zoomorf—pasăre sau mai degrabă animal fantastic — separat prin două incizii de o bandă, ce face înconjurul gurii, alcătuită dintr-un joc de triunghiuri hașurate (fig. 9/4 ; 4). Decorul zoomorf se întîlnește și pe alte câteva fragmente provenind de la boluri asemănătoare (fig. 9/2, 8). În sfîrșit, smălțul așternut întotdeauna peste strat de angobă albă este de culoare alb-gălbuie, galben deschis folosindu-se și pete rare de vernil, adeseori însă el s-a clivat din vechime, poate din cauza condițiilor în care aceste vestigii au stat în pămînt.

²⁶ V. Boronean, *op. cit.*, p. 126, fig. VII/1 semnaleză prezența unor fragmente ceramice cu pete de angobă de culoare neagră; Th. Năgler, *StCom Sibiu*, 14, 1969, p. 111 și 113, pl. 4/1—5; Mariana Marcu, *op. cit.*, p. 137—138; R. Popa și Gh. Baltag, *op. cit.*, fig. 6/d—f; 7/f—g dar autorii consideră că ceramica cu decor colorat lustruit de la Sighișoara nu se leagă de ceramica similară, larg răspîndită în așezările sud carpatice.

Farfuriile provin de la exemplare apropiate ca formă și dimensiuni de bolurile prezentate mai sus, dar spre deosebire de acestea sînt prevăzute cu o buză ușor evazată, lată de 2,5 cm și marcată în interior printr-o nervură puternic profilată. Sgrafitat în stratul de angobă albă, un decor zoo-

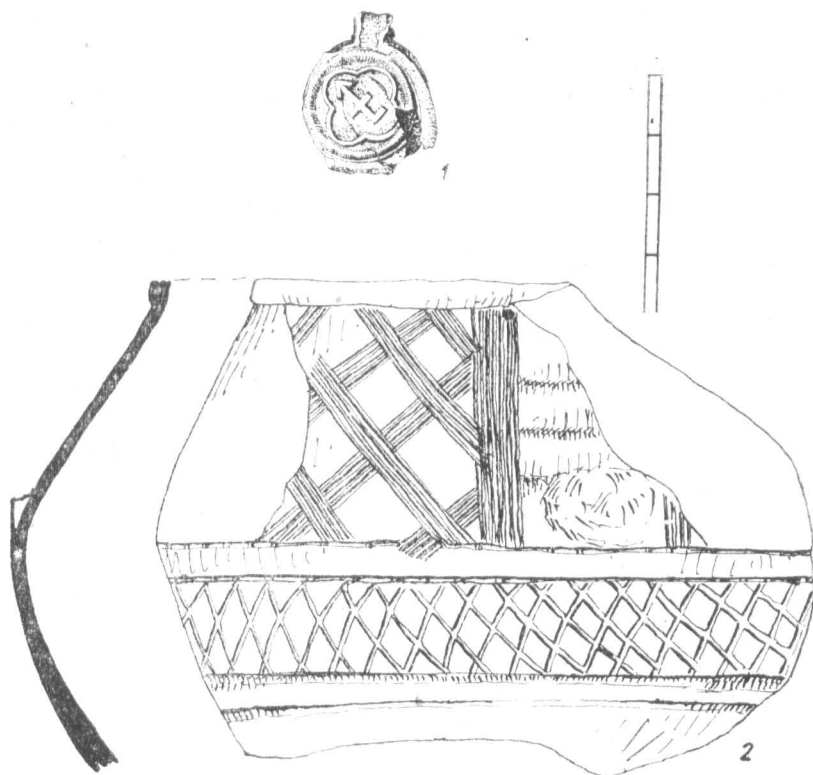

Fig. 5. Rîmnicu Vîlcea — „Parc”. Plumb de postav (1); fragment de urcioc cu decor incizat smălțuit (din umplutura pivniței).

morf îmbrăca corpul vasului pînă la nervura ce marchează buza (fig. 9/3). După urmele foarte slabe de smălț păstrate și avînd în vedere că și în cazul lor s-a apelat la motivul zoomorf, este de presupus că la farfuriile s-a folosit aceeași paletă de culori ca și la boluri.

Un alt fragment provine de la un exemplar avînd un medalion central pictat cu smălț galben pe fond maron (fig. 9/5).

Referitor la decorul zoomorf adăugăm că se întîlnește de asemenea în ceramica smălțuită datînd de la sfîrșitul sec. XIV și începutul secolului următor în mediul urban la Curtea de Argeș²⁹; cunoscut îndeosebi în ceramica din așezări situate în imediata vecinătate a Dunării, prin descoperirile din ultima vreme, se dovedește că aria lui de răspîndire urcă pînă în zona subcarpatică a țării.

²⁹ Bătrina, CercetArh, 4, 1981, p. 163—164, fig. 13/3.

Străchinile aparțin formei caracteristice (corp tronconic cu pereții oblici, buza verticală și picior inelar de susținere) smălțuite în interior cu galben și cu pete de maron sau vernil.

Urciorul se documentează prin câteva fragmente provenind din umărul unui exemplar de dimensiuni mijlocii modelat din pastă aspră cu adaos de nisip cu granule mari, are pereții relativ subțiri și a fost ars în atmosferă oxidantă. Corpul globular este delimitat de gîtul îngust printr-o nervură pronunțată, de la umăr pereții pornind aproape oblic către fundul îngust. Într-un punct de pe umăr prezintă urma torții rupte din vechime.

După modelare s-au tras mai întii două caneluri adincei, paralele și orizontale, în jumătatea superioară a vasului, deasupra locului de prindere a torții. S-au executat apoi incizii orizontale în zona maximei dezvoltări a corpului, secundate la o distanță de 2,5 cm de alte două asemenea incizii orizontale. În intervalele astfel delimitate s-a executat un decor în rețea incizat: registrul superior, mai lat, găzduiește o rețea din incizii triple întreruptă, de o parte și de alta a torții, de cîte o bandă verticală de linii incizate; rețeaua din registrul inferior este formată din cîte o singură incizie. Smălțul, de culoare galbenă cu pete de verde și de violetiu, a fost dat în strat subțire, neconsistent, direct pe pastă și este mai degrabă opac (fig. 9/1; 5/2).

Un mic fragment provine din umărul unui exemplar de dimensiuni mari, cu corpul ovoidal, avînd decor incizat și pete de smălț galben (fig. 9/9)³⁰.

Atît prin calitatea slabă a smălțului și a smălțuirii mai ales, cît și prin decorul incizat executat destul de neglijent, urciorul descris mai sus rămîne deocamdată singular față de restul ceramicii smălțuite provenind din complexul cercetat de noi; aceasta din urmă are însă analogii perfecte în așezările medievale din Țara Românească.

★

Împreună cu ceramica, în umplutura pivniței s-au găsit alte vestigii a căror diversitate este semnificativă sub raportul destinației funcționale a locuinței vilcene de care ne ocupăm.

Astfel, în privința obiectelor de metal, *lamele de cuțit* dețin o pondere însemnată. Ele au depășit cu mult cele 60 de exemplare care au putut fi identificate. La starea lor slabă de conservare a contribuit evident și incendiul care a pustiit locuința și al cărui efect se constată și în cazul altor obiecte de metal.

S-au găsit mai multe lame de cuțit lipite între ele formînd un bulgăre inform, puternic corodat, semn că erau depozitate în seturi de cîteva exemplare. Nu s-a identificat decît tipul *de lamă de cuțit cu peduncul*. În privința dimensiunilor putem aprecia că erau relativ mari, avînd în vedere că unele aveau lama destul de lată. Nu au fost înmănușate și ca atare considerăm că avem a face cu un *depozit de lame de cuțit*.

Cuiele sînt de forme și dimensiuni variate și s-au găsit în cantitate mare. Observăm că de obicei cuiele sînt puțin numeroase în locuințele medievale de paianță cercetate arheologic, chiar și în cele de dimensiuni cu mult mai mari decît locuința de față³¹.

³⁰ Urcioare de același tip, avînd decor incizat asemănător se cunosc la Curtea de Argeș în categoria ceramicii nesmalțuite. *Ibidem*, p. 159, fig. 11/3-4.

³¹ *Mărturii*, p. 25.

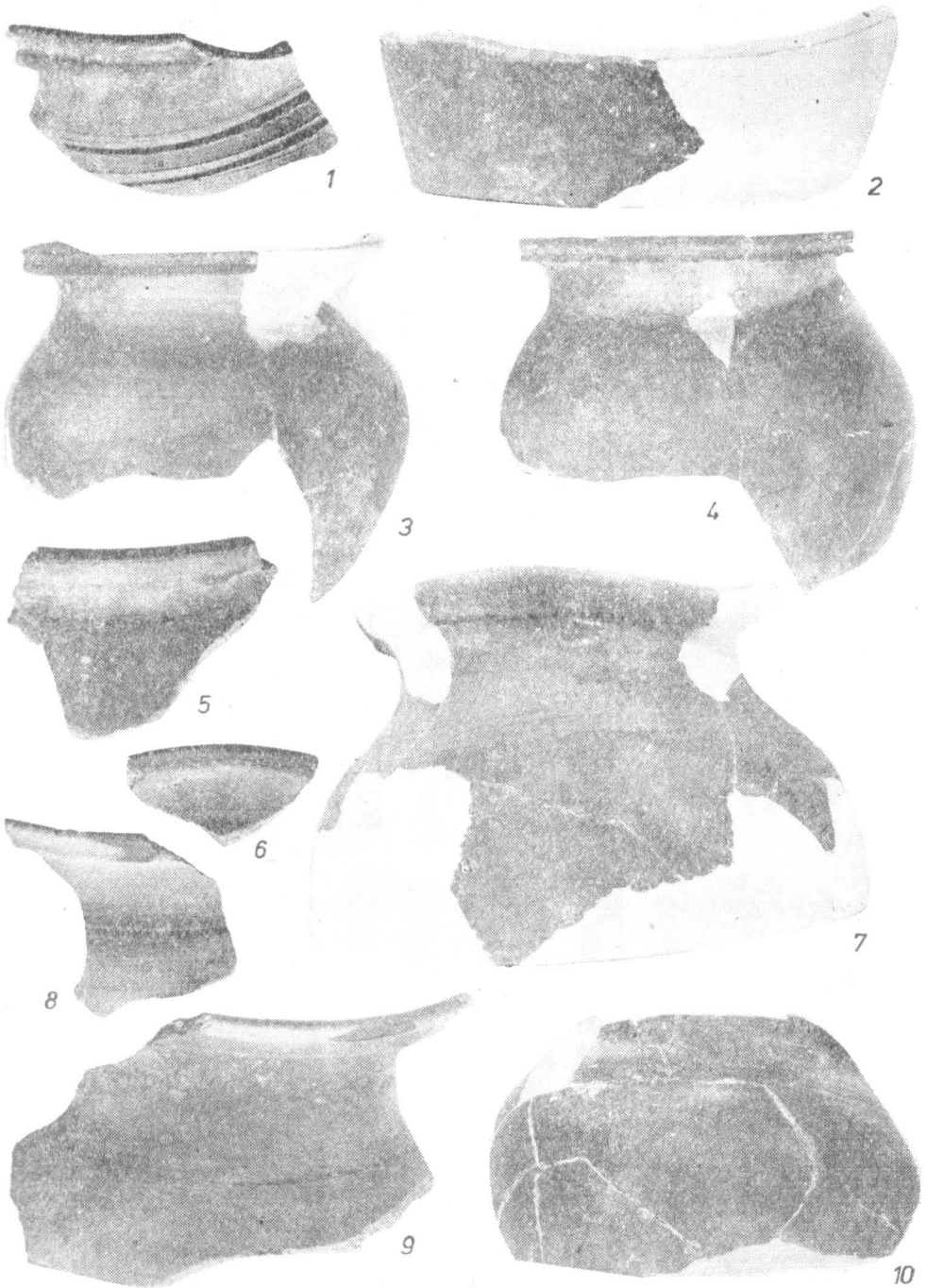

Fig. 6. Rîmnicu Vilcea — „Parc”. Ceramică din prima jumătate a sec. XIV.

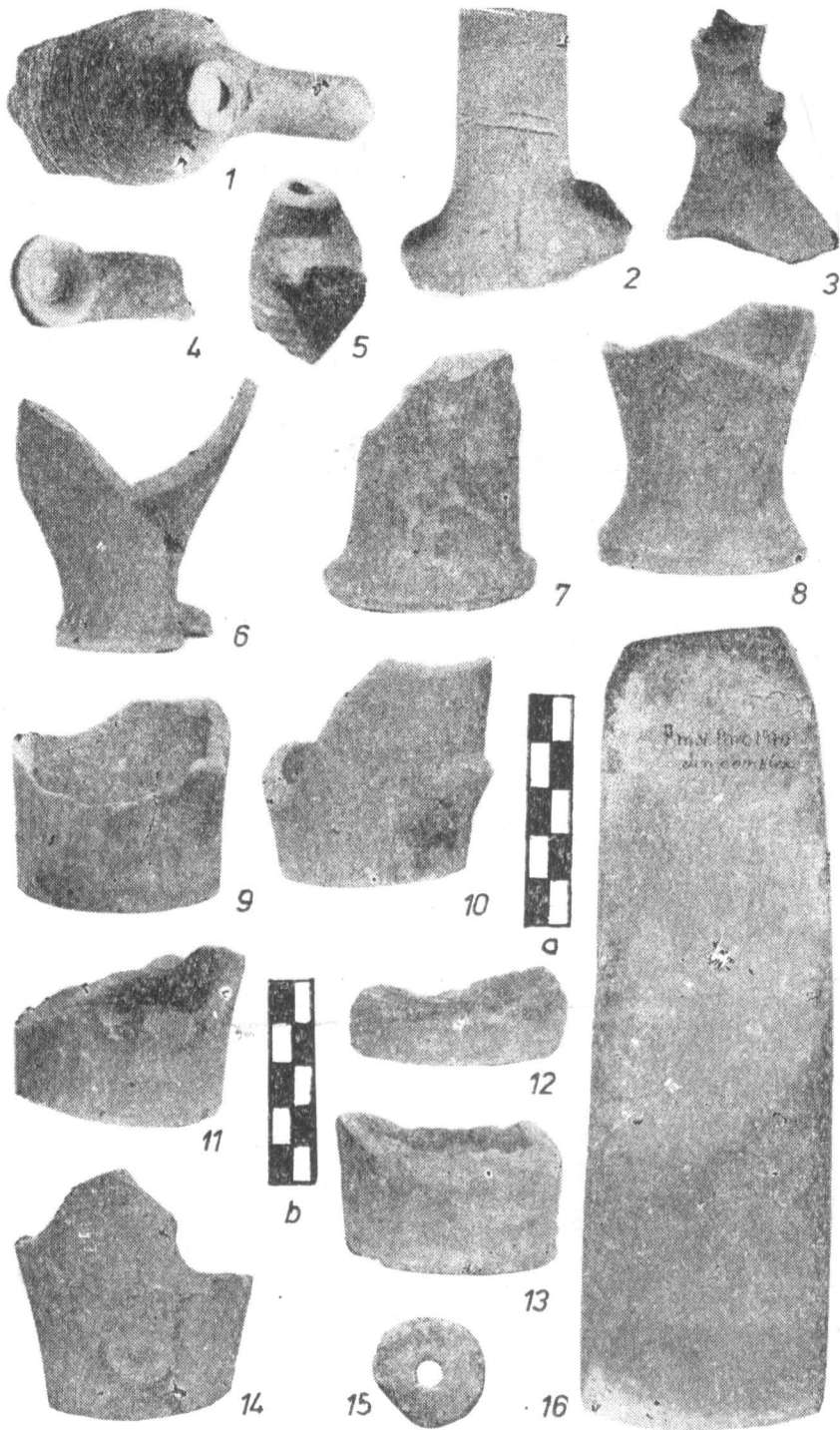

Fig. 7. Rîmnicu Vilcea — Parc''. Ceramică din umplutura pivniței. 1, 3—5 fragmente de capace : 2 toartă cu semn incizat și decor lustruit, 6—14 funduri de cănițe cu decor colorat lustruit (sparte intenționat), 15 fusaiole, 16 cute de gresie.

Cuiele de șită s-au găsit izolate și prezentind indicii că au fost folosite la acoperișul locuinței, așa cum am afirmat mai sus. S-a găsit însă și un bulgăre de astfel de cuie care, spre deosebire de cele izolate, nu fuseseră utilizate. Cuiele de dimensiuni mari au corpul dreptunghiular în secțiune, cu virful prelung ascuțit și cu capătul opus tăiat drept; altele sînt prevăzute cu o floare lată discoidală sau de formă dreptunghiulară (fig. 9/2—9).

În umplutura pivniței s-a găsit o *sapă* puternic corodată, păstrată în stare fragmentară și o *cute* de gresie, bine conservată, precum și câteva fragmente de la alte piese similare (fig. 7/16, 8/10); alături de aceste vestigii, care denotă preocupări legate de cultivarea pămîntului, cele câteva *fusaiole de ceramică* reprezintă dovezi despre practicarea anumitor îndetniciri casnice.

Inventarul obiectelor mărunte recuperate cu prilejul degajării complexului cuprinde următoarele piese³².

Inele. S-au găsit patru astfel de exemplare, unul de argint, două de bronz și unul de jadeit; inelul de argint are scaunul format dintr-o placă discoidală, groasă, ce poartă gravat pomul vieții încadrat de două cercuri concentrice secundate de un cerc perlat și de un altul hașurat; veriga, de secțiune dreptunghiulară, are capetele sudate pe verso.

Cele două inele de bronz au scaunul rotund, sînt realizate dintr-o singură bucată și sînt intens cizelate; unul pare să fi avut un decorație geometrică dar care nu se mai poate distinge din cauza corodării.

Inelul de jadeit, lucrat tot dintr-o singură bucată prin tăiere și șlefuire, are scaunul oval (fig. 10/1—4).

Cerceii, spre deosebire de inele, nu pot fi exemplificați decît printr-o verigă simplă de cupru și printr-un fragment ce a păstrat corpul globular central și o parte din tortița unui cereel de bronz argintat lucrat în filigran (fig. 10/6—7).

Nasturii aparțin tipului cu corpul globular format prin sudarea a două semicalote de foaie de cupru, prevăzute, una cu urechiușă de prindere, cealaltă cu o granulă sferică (fig. 10/8).

Menționăm de asemenea o *rozetă de pînten*, câteva *virfuri de săgeată* și câteva *șuvițe de tablă de cupru* (fig. 10/12—14).

Plumbul de postav găsit în umplutura pivniței este format din două plăcuțe cu diametru de 2,3 cm, unite printr-o urechiușă. Una dintre plăcuțe are centrul ocupat de un cvadrilob ce adăpostește un semn cruciform, înclinat spre dreapta față de urechiușă; marginea circulară a plăcuței, în relief gros și decorată prin creștături, este urmată de o șuviță în plan retras care face corp comun cu urechiușa și care, pe alocuri, a fost ruptă din vechime. Plăcuța prinsă în spatele acesteia este netedă; împreună cu urechiușa, piesa măsoară 2,8 cm (fig. 5/1, 10/5).

³² Obiecte de mici dimensiuni, ca de altfel și cele de metal amintite mai sus, vor fi fost cu mult mai numeroase dacă avem în vedere mulțimea fragmentelor metalice informe aflate în umplutura pivniței și care nu au putut fi identificate.

Fig. 8. Rimnicu Vilcea—„Parc”. Obiecte de metal din umplutura pivniței. 1 lamă de cuțit, 2—9 cuie, 10 sapă.

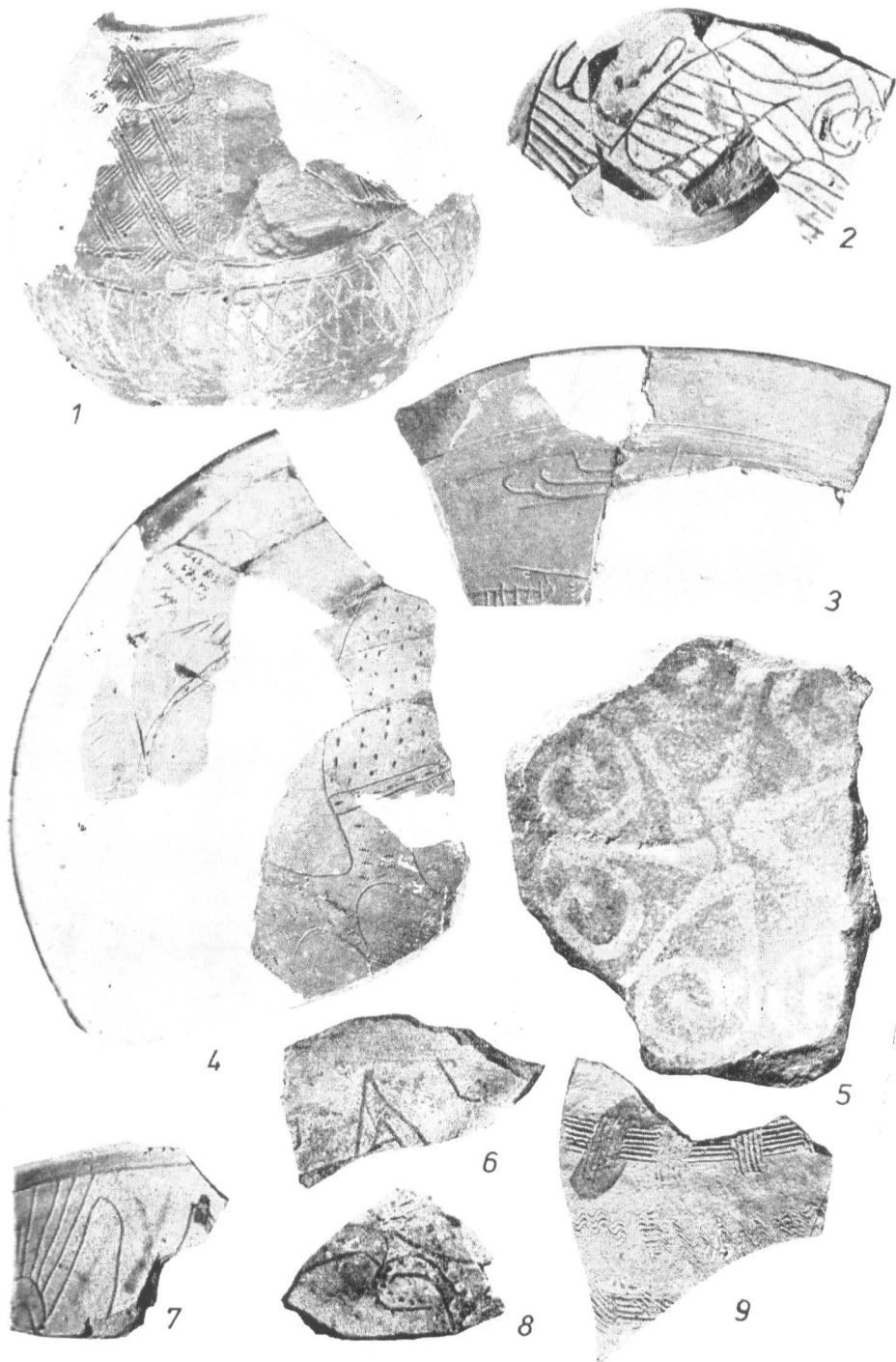

Fig. 9. Rîmnicu Vilcea — „Parc. Ceramică smălțuită din umplutura pivniței. 1 fragment de urciur cu decor incizat și smălțuit, 9 fragment de urciur cu decor incizat și cu pete de smalt, 2, 4, 6—8 fragmente de boluri cu decor incizat și smălțuite (2, 4, 8 cu decor zoomorf), 3 fragment de farfurie cu decor zoomorf (smălțul clivat din vechime), 5 fragment de strachină smălțuită cu decor pictat.

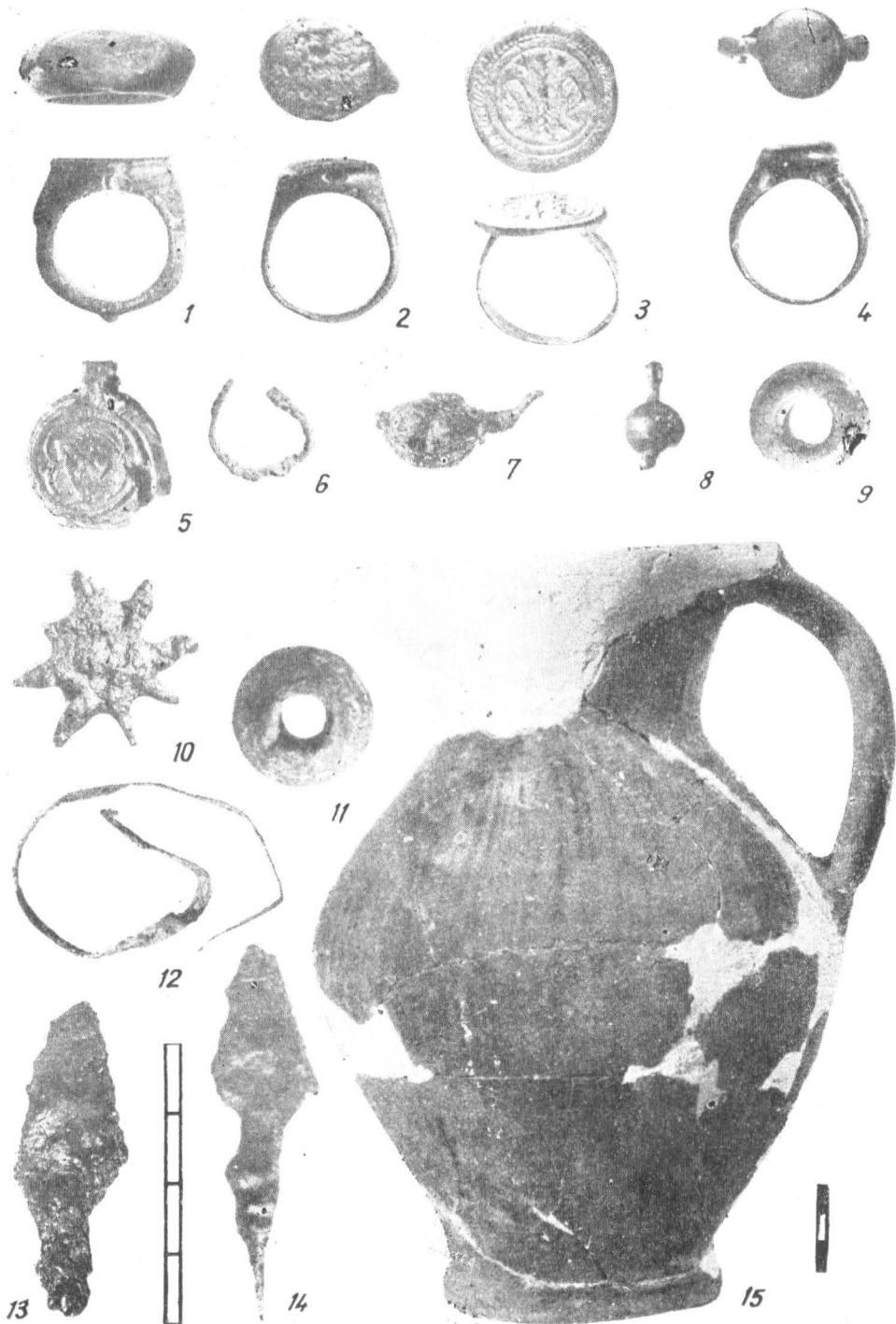

Fig. 10. Rimnicu Vilcea — „Parc”. 1—4 inele, 5 plumb de postav, 6—7 cercei, 8 nasture globular, 9, 11 fusaiole, 10 rozetă de pinten, 12 șuvișă de foaie de cupru, 13—14 virfuri de săgeți, 15 cană cu decor colorat lustruit (din umplutura pivniței).

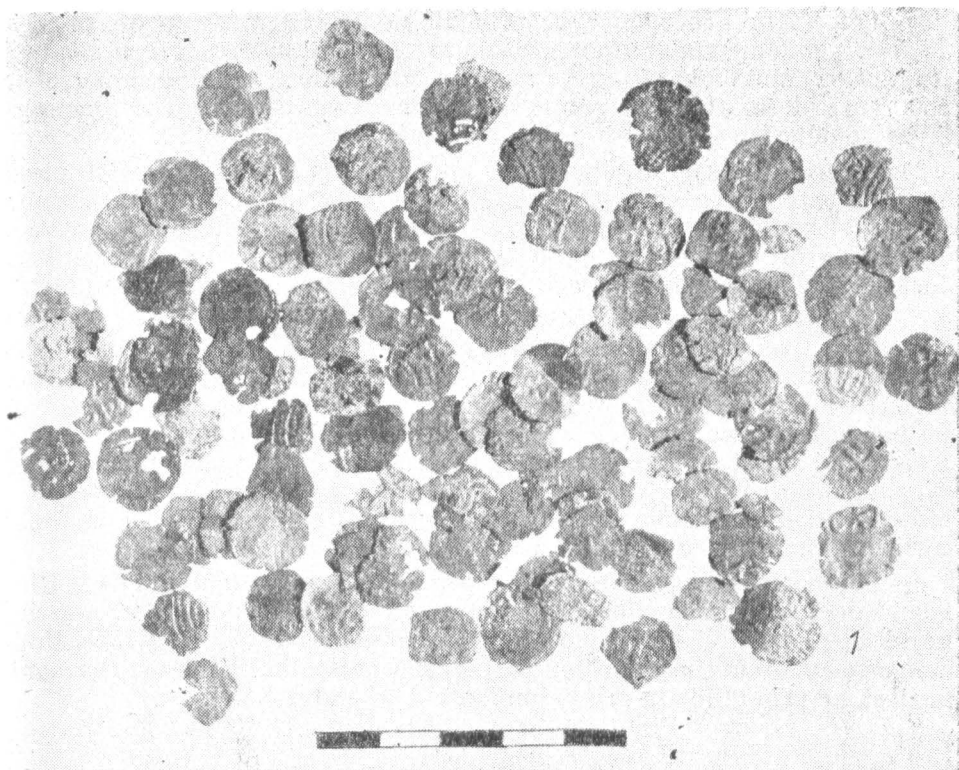

Fig. 11. Rimnicu Vilcea — „Pare”. Quartingii ungurești de aramă care au circulat între 1430 și 1437 din tezaurul de peste 100 de astfel de monede găsit în umplutura locuinței (1); monedă de argint de la Sigismund de Luxemburg care a circulat între 1427—1437 (3); monedă de la Carol Robert (1308—1342) (2).

Cercetările arheologice au prilejuit descoperirea a numeroase piese de acest gen, dar numai în vremea din urmă ele au început a fi publicate³³, studiul lor contribuind la aprofundarea cunoștințelor privind importul de postavuri și țesături din centre și ateliere vest- și central-europene în țările române³⁴.

Se știe că astfel de plumburi erau prinse prin presare (cu un clește ori prin baterie) sau erau agățate la colțul baloturilor de postav; ținând seama de modul de prindere prin presare a sigiliului descoperit în locuința negustorului vilcean, se poate presupune că el însoțea o bucată de postav de dimensiuni necesare confecționării unui singur veșmînt³⁵.

Cît privește reprezentarea de pe plumbul de postav de la Rîmnicu Vilcea, ea figurează, probabil, emblema unei bresle sau a unui atelier de postavuri, dar lipsa de analogii nu ne-a îngăduit să-l identificăm ca atare. Despre cvadrilobul ce timbrează piesa de față observăm că el este frecvent întîlnit în heraldica sigiliilor orășenești din sec. XIV și din prima jumătate a secolului următor³⁶; pentru semnul cruciform pot fi menționate, fără să avem a face însă cu analogii, doar anumite semne lapidare de pe unele biserici din Transilvania și care se mai găsesc pe construcții aparținînd goticului tîrziu, în Boemia³⁷.

Coroborînd-o cu aceste două repere, descoperirea sigiliului de la Rîmnicu Vilcea este în deplină concordanță cu știrile documentare, atestînd importul postavului de Boemia în Țara Românească, import care, după cum este cunoscut, împreună cu postavurile aduse din Flandra și Germania se situa pe primul loc în prima jumătate a secolului XV³⁸.

³³ Mai multe sigilii orășenești datînd de la începutul sec. XVI, descoperite la Suceava, au fost comunicate pentru prima dată de M.D. Matei și St. Olteanu, SCIV, 12, 1961, 1, p. 121 și urm. Ulterior, descoperirile de la Voievozi (jud. Bihor) și de la Hălmagi (jud. Arad) au permis lui R. Popa să identifice cîteva piese sigilare analoage celor de la Suceava drept plumburi de postav: Sargetia, 19, 1979, p. 275 — 279. Un plumb de postav descoperit de Lia și A. Bătrîna la Curtea de Argeș în locuința unui negustor datînd din sec. XV a făcut obiectul unui studiu amplu, însoțit de o bogată bibliografie, autorii determinînd, grație emblemelor și legendei sale, atît locul de proveniență cît și încadrarea cronologică a sigiliului. Cf. CN, 5, 1983, p. 197—211. Cîteva plumburi descoperite la Baia atestă, deopotrivă cu știrile documentare, importul de postavuri și țesături străine în sec. XV în Moldova. Vezi *Baia*, II, p. 144 — 145. Pe de altă parte, prezența plumburilor în unele locuințe urbane medievale atestă, așa cum s-a opinat deja, practicarea croitoriei. *Ibidem*; R. Popa, *op. cit.*, p. 278.

³⁴ Cu privire la importul țărilor române de postavuri și țesături, vezi R. Manolescu, *Comerțul Țării Românești și Moldovei cu Brașovul (secolele XIV—XVI)*, București, 1965, p. 147 și urm., cu bibliografia; Dinu C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV—XV*, București, 1973, p. 163—167.

³⁵ Referitor la diferențierile plumburilor de postav decurgînd din modalitățile diferite de împachetare și de sigilare a postavurilor în evul mediu, vezi Lia și A. Bătrîna, CN, 5, 1983, p. 206.

³⁶ E. Frh. von Berchem, *Siegel*, Berlin, 1923, p. 141.

³⁷ Este vorba de semne lapidare de pe portalul lateral sudic al bisericii Sf. Mihail din Cluj, de pe biserica reformată din Dej și de pe capela Lázó din Alba Iulia, atribuite goticului tîrziu. Vezi Madeleine Andrianne van de Winckel, *Pagini de veche artă românească. De la origine pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea*, I, București, 1970, p. 196. Aceleași semne se întîlnesc pe construcții de același gen la Melnic și la Kutna Hora în Boemia, datarea lor fiind însă tîrzie și incertă. *Ibidem*.

³⁸ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 164.

În sfârșit, datarea sigiliului de postav este asigurată atit de condițiile stratigrafice, de caracteristicile materialului arheologic în context cu care a fost găsit, cît și de dovezile numismatice : *un tezaur de peste 100 de quartingi* de aramă ungurești, care au circulat între anii 1430 și 1437, și de o monedă de argint de la Sigismund de Luxemburg, care a circulat între 1427—1437 (fig. 11)³⁹.

Caracteristicile materialelor arheologice asigură datarea locuinței prezentate pe parcursul rindurilor de mai sus în prima jumătate a sec. XV. Este foarte probabil că momentul distrugerii ei să nu fie prea îndepărtat de limita cronologică superioară a tezaurului de monede — *anul 1437* — avînd în vedere unitatea acestuia.

Bogăția și varietatea inventarului, din cuprinsul căruia făceau parte depozitul de lame de cuțit, plumbul de postav și tezaurul de monede, constituie temeiul principal în funcție de care putem considera că locuința cu pivniță-depozit de la Rimnicu Vilcea, de care ne-am ocupat în studiul de față, reprezintă *dagheana* unui negustor vilcean din prima jumătate a sec. XV ; el făcea comerț cu orașele ardelenne și, prin intermediul acestora era antrenat în marele negoț continental ce vehicula mărfuri provenind din centre vest- și central-europene renumite.

UNE MAISON CITADINE ET DONNÉES ARCHÉOLOGIQUES DU XIVe—XVe SIÈCLES À RÎMNICU VÎLCEA

RÉSUMÉ

Les recherches archéologiques pratiquées en 1969—1970, dans la zone sud-est du „Parc Central” de la ville (fig. 1) ont mis en lumière les vestiges d’une maison composée d’un rez-de-chaussée avec une cave ; un fort incendie l’avait détruit et ce qui en reste s’effondra dans la cave avec avec un riche inventaire. Les observations faites pendant le dégagement du complex ont établi que le rez-de-chaussée a été bâti de grosses troncs de chêne crépis à l’argile ; la cave, de plan rectangulaire, avec les dimensions de 6,50 × 5m, avait de même les parois doublées de pioux de chêne crépis à l’argile.

La maison était dotée au rez-de-chaussée d’une poêle en argile et carreaux de poêle en forme de pots (*Topfkacheln*) (L’étude sur ce poêle a été publié en Dacia, N. S., 23, 1979, p. 275—289, fig. 1—11).

Parmi les objets trouvés dans les décombres de la cave exigent une grande attention le trésor de plus d’une centaine de monnaies en cuivre hongroises (quartings) qui ont circulée de 1430 à 1437 y compris une monnaie en argent de Sigismund de Luxembourg (1427—1437), un plomb

³⁹ Monedele de aramă s-au găsit pretutindeni în umplutura pivniței, cele mai multe dintre ele fiind puternic deteriorate de pe urma incendiului ; deosebit-cele care s-au aflat sub forma unor mici bulgări de mai multe monede lipite între ele nu au mai putut fi recuperate. Determinările au fost făcute de Elena Isăcescu, căreia îi aducem pe această cale mulțumiri colegiale. Se corejează astfel interpretarea cronată dată de noi pentru cronica de săpături arheologice pe anul 1969, publicată în SCIV, 21, 1970, 3, p. 515.

à drap et un dépôt de lames de couteaux, ainsi que de la céramique émaillée à décor zoomorphe et à décor coloré et lustré. Tous ces trouvailles prouvent que le logis appartenait à un marchand engagé dans le commerce avec les villes de la Transylvanie.

Les mêmes recherches ont fournis aussi des vestiges archéologiques datant du XIVe siècle (fig. 3, 6, 11/2).

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Plan de la ville Rimnicu Vilcea avec „Le parc Central” de la Place „Mirecea cel Bătrîn” : X (d’après Mihai Iancu, Dem. Popescu, România, ghid atlas turistic, 1971, pl. 20).

Fig. 2. Rimnicu Vilcea — „Parc”. I le profil du coté oriental de la section A. 1 sol actuel, 2 couche moderne, 3 raie de mortier, 4 terre châtaine foncée avec des petites fragments de mortier et des briques ainsi que des pierres de petites dimensions, 5 terre mêlée — jaune et châtaine — avec des petites pierres et des fragments de mortier, 6 terre châtaine — jaunâtre, sans matériaux archéologiques, 7 raie de sable, 8 lentille de terre jaune, 9 terre châtaine avec des taches noircies, 10 fosse de chaux, 11 chaux, 12 terre châtaine avec des fragments de l’argile calcinée, charbons, pierres, os d’animaux, céramique, 13 terre châtaine — rougeâtre avec des charbons, de l’argile calcinée et des matériaux archéologiques, 14 couche de l’argile calcinée et de brulure (rougeâtre) avec de nombreux matériaux archéologiques, 15 le plancher de la cave (terre jaune batue avec le maillet), 16 raie de gravier et de sable, 17 terre jaune sablonneuse, 18 gravier, 19 fosse moderne, 20 pierres, 21 briques. II le plan de la cave.

Fig. 3. Rimnicu Vilcea — „Parc”. Céramique de la première moitié du XIVe siècle.

Fig. 4. Rimnicu Vilcea — „Parc”. Gobelet émaillé à décor zoomorphe (trouvé dans le remplissage de la cave).

Fig. 5. Rimnicu Vilcea — „Parc”. Plomb à drap (1): fragment d’un vase émaillé à col étroit, de taille moyenne, orné de lignes incisées (découverts dans les décombres de la cave).

Fig— 6. Rimnicu Vilcea — „Parc”. Céramique de la première moitié du XIVe siècle.

Fig. 7. Rimnicu Vilcea — „Parc”. Céramique récoltée dans les décombres de la cave. 1, 3—5 fragments de couvercles, 2 anse avec signe incisé et décor lustré, 6—14 fragments de bases de tasses à décor lustré (cassées de l’ancienneté) 15 fusaiole, 16 grès à aiguiser.

Fig. 8 Rimnicu Vilcea — „Parc”. Objets en métal trouvés dans les décombres de la cave. 1 lame de couteau, 2—9 clous, 10 bêche.

Fig. 9. Rimnicu Vilcea — „Parc”. Céramique émaillée récoltée dans les décombres de la cave. 1 fragment d’un vase émaillé à col étroit, de taille moyenne, orné de lignes incisées, 9 le col étroit d’un vase de grande taille avec décor incisé et taches de l’email, 2, 4, 6—8 fragments des gobelets émaillés (2, 4, 8 à décor zoomorphe), 3 fragment de plat-écuelle à décor zoomorphe (l’email détaché de l’ancienneté) 5 fragment d’écuelle émaillée à décor peint.

Fig. 10. Rimnicu Vilcea — „Parc”. 1—4 bagues, 5 plomb à drap, 6—7 boucles d’oreilles, 8 boutons globulaires, 9, 11 fusaioles, 10 molette d’éperon, 12 mèche en plaque de cuivre, 13—14 pointes de flèches, 15 cruche à décor coloré et lustré (trouvés dans les décombres de la cave).

Fig. 11. Rimnicu Vilcea — „Parc” (1) monnaies hongroises en cuivre (quartings) du trésor comprenant plus d’une centaine de pièces (1430 à 1437) (3) monnaie en argent de Sigismund de Luxembourg (1427 à 1437) découvertes dans les décombres de la cave, (2) monnaie de Carol Robert (1308—1342).